

31 MART YEREL SEÇİM SONUÇLARININ ARKA PLAN ANALİZİ

Abdulkadir Turan

GİRİŞ

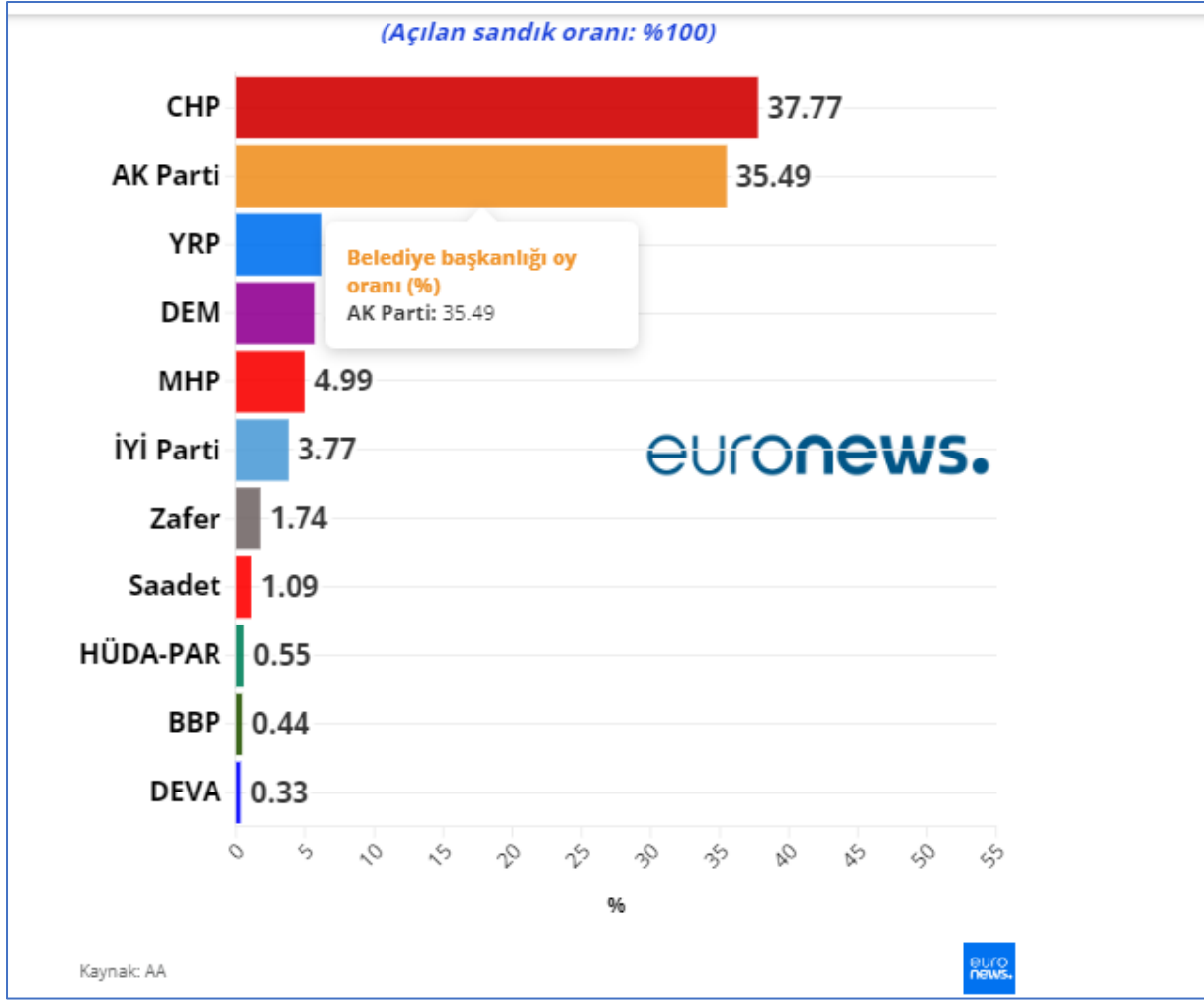
Türkiye Mahalli İdareler Genel Seçimleri (Yerel Seçimler), 31 Mart 2024'te gerçekleştirildi. 6 Şubat 2023 depreminin ve 7 Ekim 2023'ten bu yana yoğunlaşan İsrail'in Filistinlilere yönelik katliamlarının gölgesinde kalan seçimler, öncekilerin aksine aksiyondan uzaktı. Seçime katılım oranı da %78,5'te kaldı ve bu oranın 2019 yerel seçimlerinde %84,6 olduğu göz önünde bulundurulursa nispeten düşüktü.

Seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Belediye başkanlıklarında %37,77, İl genel meclislerinde %34 oy oranıyla 1977'den beri ilk kez birinci parti oldu. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ise Belediye başkanlıklarında %35,49, İl genel meclislerinde %32,84 oy oranıyla tarihinde ilk kez birincilik konumunu kaybetti. Analizimizde seçim sonuçlarını, diğer partilere de yer ayırmakla birlikte, özellikle bu iki parti etrafında ve dış aktörleri genellikle dışarıda tutarak değerlendireceğiz.

Seçimlerin bu şekilde neticelenmesi ile ilgili çok sayıda güncel sebepten söz edilebilir. Hayat pahalılığı, şehirlerde kira ve konut sorunu, hükümetin Gazze'deki soykırıma karşı tutumuyla ilgili eleştiriler... Hatta seçimlerin Ramazan ayında olmasından dolayı AK Parti tarafının performans düşüklüğü yaşadığı bile konuşulmaktadır. Ne var ki bu güncel gerekçelerden hiçbiri, 31 Mart seçimlerindeki neticenin arka planını açıklamak için yeterli değildir. Zira 31 Mart seçimleri, Haziran 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimlerinde beklenen neticenin bir tür ertelenmesi olarak görülmelidir.

Sonuçların kontrol altına alınması ve doğru yönlendirilmesi, nedenlerin doğru anlaşılmasını gerektirir. Analizimizde bu bağlamda, güncel nedenler üzerinde değil, "derin" nedenler diyebileceğimiz arka plan üzerinde duracağız.

Seçim sonuçlarının birbirini tamamlayan ve birinin aleyhinde diğerinin lehinde sonuçlar getiren arka plan nedenleri söz konusudur. Analizimizde bu nedenleri irdeledikten sonra diğer partilerin aldıkları neticeleri ele alacağız.

SONUÇLARIN AK PARTİ AÇISINDAN ARKA PLANI

1. Parti İçi Dengelerin Çıkar Çevrelerinden Yana Bozulması

AK Parti, 2002’de Recep Tayyip Erdoğan’ın önderliğinde, bir misyon partisi olarak kuruldu. O tarihte seçmenin AK Parti’den iki beklentisi vardı:

- 28 Şubat ve onun dayandığı köklerin yol açtığı manevi mağduriyetlerin giderilmesi.
- Bülent Ecevit’in başbakanlığındaki hükümetin ve önceki hükümetlerin yol açtığı hayat pahalılığına son verilmesi.

Bu iki beklenti arasında güçlü bir bağ söz konusudur. Zira toplum, manevi güçlenmenin haksızlıkları ve yolsuzlukları bitireceğine; haksızlıkların ve yolsuzlukların son bulmasının ise genel bir maddi kalkınma sağlayacağına inanıyordu.

AK Parti, kuruluşundan itibaren kendisini bir kimlik etrafında doğrudan ifade etmekten genel olarak çekindi, “muhafazakâr demokrat” nitelemesini dahi esasen kimlikten kaçış yönünde kullandı. Ama seçmen, bunu sistemden kaynaklı bir zorunluluk olarak gördü ve Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan’ın Siirt’te okuduğu bir şiirden dolayı yargılanırken

dillendirdiği “Benim referansım İslam’dır.” ifadesini zımni bir aht kabul etti. Seçmen de muhalefet de AK Parti’yi hep bu zımni aht ölçüsüyle değerlendirdi.

Ne var ki AK Parti, bu ahdi takip edecek bir yapı oluşturmadı. Henüz ilk günden itibaren Recep Tayyip Erdoğan’ın her sahadaki liderliği doğrultusunda yol aldı. Dolayısıyla Müslüman toplumlarda yaygın görülen ve Mehmet Zahit Kotku-Necmettin Erbakan örneğinde de izlenen siyasi yapının ahlak önderleri tarafından gözetlenmesi AK Parti’de yer bulmadı.

Siyaset; yapısı gereği, genellikle dava/ideal sahipleri ile çıkar çevrelerinin koalisyonu üzerinden yol alır. Hareketler, genel olarak dava/ideal sahipleri tarafından başlatılır ve başarıya yürüdükçe çıkar çevrelerinin ilgisini çeker, desteğini alır. Çıkar çevrelerinin çekirdeği ellerine geçirip ellerinde tutmakta dava/ideal sahiplerinden daha maharetli oldukları ise tarihsel bir gerçeklik gibidir.

AK Parti’nin ilk döneminde, mazur görülen veya görülmeyen kimi yönleriyle birlikte genellikle idealler ön planda görüldü. Parti yöneticileri, yaşam tarzları ile konuşuldu. Onların yaşam tarzını paylaşmayan destekçileri de AK Parti iktidarında Türkiye’nin baskıcı bir yönetimden paylaşımcı bir yönetime geçmesini umdu. Buna karşı süreç içinde klasik sağ partilerde siyaset yapan ve yegâne siyaset yapma gerekçeleri çıkar olan pek çok şahsiyet, grup; il ve ilçelerden başlayarak partide yer edinmeye başladı. Genel merkez yönetimi, genellikle bir dengeye otursa da partinin taşra yapısında çıkar grupları gittikçe galibiyete ulaştı. Üstelik bu çıkar çevreleri, ideal/dava sahibi bazı siyasetçileri de zamanla kendisine benzetti.

Bunun önüne geçecek bir yapı bulunmayınca parti içi dengeler, özellikle belediyelerde zamanla çıkar çevrelerinin lehine bozuldu. Belediyeler, 2014 seçimlerinden itibaren partinin yükünü hafifletmek yerine sırtında kambura dönüştü. Bu durum, Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan’ın liderliğine duyulan güven ve CHP zihniyetine karşı olmak dışında dava sahibi seçmenin önünde çok şey bırakmadı.

CHP; Türk Solu ve PKK’nin siyasetteki karşılığı Halkın Demokrasi Partisi (HDP), buna karşı, bir bütün olarak Sol tecrübenin etkili propaganda diliyle ölçsüz bir Erdoğan karşıtlığı geliştirdi. Ülkedeki bütün sorunlar, Erdoğan’ın önderliğinden kaynaklanıyormuş gibi işlendi. Sistemin iki yüzyılı bulan Batılılaşma kaynaklı sorunları dahi Erdoğan’a yüklendi. Bu doğrultuda ön yargılı seçmeni Erdoğan karşıtlığında bütünleştirirken siyasi tecrübesi zayıf genç seçmende de bir karşıtlık ve bıkkınlık oluşturuldu. Özellikle genç seçmenin Erdoğan’ın önderliğine hayranlık duymasını engelleyecek etkili bir söylem geliştirildi. Öyle ki Erdoğan’ı desteklemek neredeyse bir “ayıp” olarak algılatıldı ve AK

Parti'yi destekleyen herkes doğrudan çıkar siyaseti peşinde olmakla itham edildi. Bu yönde seçmen üzerinde şiddetli bir baskı oluştu(ruldu). Erdoğan'ın özellikle Cumhurbaşkanı seçildikten sonra devleti sahiplenme söylemi ise Sol propagandanın işini kolaylaştırdı.

AK Parti, dengenin çıkar çevrelerinin lehine bozulmasının önüne geçmek için parti içi ahlak eğitimi (vaat/nasihat, manevi önderlik/önderlikler) yoluna gitmedi. Partiye yönelik o yöndeki eleştirilere karşı bir manevi önderlik/önderlikler oluşturmadı. İl ve ilçe teşkilatları, tamamen seküler buluşmalar gerçekleştirip dağıldı. Parti dışında ise bürokrasideki yolsuzluk ve rüşvet iddialarını takip edecek bir "ahlak polisi" veya güçlü bir istihbarat ağı kurmak yoluna gidilmedi.

Ülke insanı, dillendirmese de bugün de bunun özlemini duymaktadır. Çünkü yolsuzluk ve rüşvetin siyaset içi karşılıklı bir kayırmaya dönüştüğüne inanmaktadır. Bu durum, AK Parti'ye oy veren genel seçmeni partiden uzaklaştırmanın yanında hususen gibi AK Parti'yi destekleyen dindar seçmeni de mahcup etti ve tercihinde tereddüde düşürdü. Dindar seçmen, "Yolsuzluk olacaksa bari onu dindar yapmasın!" noktasında farklı arayışlara yöneldi, CHP'nin desteklenmesini bile mazur görmeye başladı.

2. Millet İçin Siyasetin Devlet İçin Siyasete Evrilmesi

AK Parti, kuruluş sürecinde Erdoğan'ın "Biz, bu milletin hizmetkâriyiz, bizim farkımız bu!" söylemiyle seçmen desteğini kazanmaya sağladı. Halka hizmet eden devlet anlayışıyla hareket edeceği vaadinde bulundu.

İlk dönem, bu yönde yol alındıysa da süreç içinde partinin siyaseti, devleti büyütme yönünde ilerlemeye başladı. "Güçlü devlet" söylemi, "Güçlü millet!" söylemine galip geldi. Diğer bir ifadeyle AK Parti, Türkiye'de Osmanlı günlerine dayanan beşerî bir anlayışı uyandırma yoluna giderek "Devlet güçlü olursa millet güçlü olur!" söylemine yöneldi. Bu bağlamda şatafatlı devlet törenleri yapıldı; devasa bakanlık yerleşkeleri, bir saray görünümündeki hükümet konakları, yargı sarayları, onlarca dönüm arazi üzerine kurulan cezaevleri inşa edildi.

İktidara geldiği ilk anda milletvekilleri lojmanlarını yıkan bir AK Parti, gün geçtikçe görkemli devlet binalarını hizmete açmak için törenden törene koşturdu. Neticede devletin görkemiyle toplumun kayda değer bir kesiminin ekonomik durumu arasında bir farklılaşma oluştu.

AK Parti, bu yapılaşmanın halkın desteğini almasını ümit etti. Hâlbuki herhalde insanlık tarihi boyunca bu tür bir inşaat sürecini çeyrek yüzyılı bile bulmayan bir süreye sıkıştırıp da halkın tepkisine yol açmayan bir iktidar yoktur. Çünkü bu tür yapılaşmalar, halka

verilmesi gereken hizmetin devlet idarecilerine aktarıldığı yönünde bir izlenim oluşturur. Öte yandan İslam'ın hâkimiyet kurduğu bütün alanlarda halk, devletin şatafatından huzursuz olur. Osmanlı idaresi bile yüzyıllar boyu, genel olarak mütevazı devlet konakları görünümünde durmuşsa bunun altında halkın şatafattan huzursuz olmasının katkısı olmalıdır.

Devletin yenilenmesi bir gereklilik olsa da bu yenilenmenin toplumun ekonomik durumuyla çatışması ve bu çatışmanın etkisini azaltacak bir sürece yayma yoluna gidilmemesi bir tür siyasi intihardır. Siyasetçinin ardında nam bırakır ama seçmen desteği bırakmaz.

3. Şatafatın Önüne Geçilememesi

Dış siyasetin önünün kapandığı bir “ulus devlet” dünyasında “güçlü devlet” söylemi, kaçınılmaz bir şekilde içeride “şatafat devleti” olarak karşılık bulur. Tarihte “beylik” konumundaki siyasal yapılardan bugüne kalan görkemli binalar da burayla ilgilidir.

Öte yandan “güçlü devlet” söyleminin “şatafat devleti” olarak karşılık bulmasının önüne geçecek, biri manevi diğeri maddi iki önlem vardır: “Zühd”ü öğreten bir manevi önderlik ve şatafatı yasaklayan yasalar.

AK Parti, iki hususta da seçmeni ikna edecek adımlar atmadı. Türkiye insanı, zorluklara alışkındır. Ekonominin dış etkenler ve tabii felaketlerden dolayı karşılaştığı sorunların da farkında olacak şuurdadır. Türkiye’de seçmenin itirazı, ekonominin kimi zaman sorunlarla karşılaşması değildir. Kaldı ki AK Parti hükümetleri, Rusya ile ilişkili krizler, pandemi ve depremle ilgili ekonomik sorunlarla baş etmekte, geçmişin Türkiye hükümetlerinden çok daha başarılılar. Bu konuda CHP’nin, AK Parti ile baş edemeyeceği ise CHP seçmeninin dahi önemli bir kabulüdür.

Seçmenin huzursuzluğu sorunların oluşması değil, sorunların neticelerinin adilce paylaşılmamasıdır. Emekli, asgari ücretli ya da iş yerini büyük emeklerle açık tutan esnaf, devletteki şatafatı gördüğünde huzursuz oldu ve bunu, “tokat atma” ile ifade edilen bir tutumla, kimi zaman “sonucu ne olursa olsun” diyerek cezalandırma yolunu seçti.

Seçmen, zor günlerde kendisinden kısarken devlet kurumlarının tasarruf yoluna gitmesini bekledi. Oysa AK Parti döneminde hiçbir tasarruf çağrısı devlet kurumlarında karşılık bulmadı. Seçmenin ekonomik durumu ile devlet kurumlarının tutumu arasındaki bu karşıtlık, seçmende bir öfke patlaması oluşturdu.

4. Kapitalist Ekonomide Israr

“Güçlü devlet” ve “şatafat devleti” söylemi; hükümeti daha çok vergi getirecek bir ekonomi anlayışına yönlendirir. AK Parti hükümetleri, daha çok vergiye ihtiyaç duydukça Erdoğan’ın faiz aleyhindeki söylemine rağmen uç kapitalist bir ekonomiye yöneldiler.

AK Parti dönemi boyunca vergi kaynağı olarak görülen büyük holding ve işletmeleri memnun edecek bir ekonomi politikası ödünsüzce izlendi. Aynı doğrultuda kapitalizmin en önemli simgelerinden hatta “kapitalizmin tapınağı” denen AVM’ler, vergi kaynağı olmak yönünden zayıf küçük esnafa tercih edildi. Bakkallık, kasaplık, şarküteri gibi esnaflık türleri, basit mobilya üretimi gibi zanaatlar da kısa sürede kapitalizmin çarkları arasında neredeyse tarihe karıştı.

Öte yandan AK Parti, henüz ilk yıllarından itibaren “sosyal adalet” ile “sosyal devlet” arasında bir ayrım yapamadı ve beklenti, sosyal adalet iken sosyal devleti tercih etti. Dolayısıyla sağlık hizmetlerinin ücretsiz olması, ders kitaplarının devlet tarafından verilmesi gibi devlet katkıları, “adalet” anlayışı ile değil, “eşitlik” anlayışı ile gerçekleştirildi. Halkın ifadesiyle Vehbi Koç’un oğlu da Trakya’nın yoksul bir köylüsü gibi hastane hizmetlerinden ücretsiz yararlanmaktadır.

Ekonomik koşulları eşit olmayanları devlet hizmetlerinden eşit yararlandıran bu adaletsiz tutum, devletin bütçesine ağır bir yük getirirken yoksul kesimin öfkesine de yol açtı. Dolayısıyla dar gelirli seçmen ilk anda, sosyal devlet imkânlarından memnun kalsa da zamanla bu hizmetlerle ilgili eleştirel bir tutum takındı. Üst gelir grupları için ise bu hizmetler ilk günden eleştiri konusu oldu.

Sosyal adalet yaklaşımı, sosyal devlete tercih edilip bu tür adaletsiz eşitlikçilik terk edilse belki oluşacak bütçe imkânıyla milyonlarca dar gelirli kiracıya kira yardımı gibi Batı ülkelerinde yaygın sosyal adalet uygulamaları yürütülebilirdi. Bu durum, kapitalist ekonominin sağladığı kira rekabetinin vergi geliri yönünü sürdüreceği gibi vatandaşı da rahatlatırdı.

5. Milliyetçi Söylemin Öne Çıkması

Türkiye siyasetinde Turgut Özal günlerinde İç Anadolu-Karadeniz ve Kürtlerin birlikteliğine dayanan güçlü bir blok oluştu. Ona karşı Süleyman Demirel-Erdal İnönü ikilisi, sahillerle Kürt ve Alevi seçmeni buluşturan bir blok kurdu.

Ak Parti, Özal günlerindeki bloğu yeniden güçlendirdi. Ne var ki bu blokta Karadeniz önderliği zamanla ağırlık kazanırken İç Anadolu’nun payı küçüldü, Kürtler ise kendilerini sistem dışında görmeye başladılar.

AK Parti, devlete yerleştikçe devletin klasik söylemini dillendirdi ve Kürt seçmen, lehindeki pek çok değişime rağmen, AK Parti'nin devletin söylemine sahiplenmesinden huzursuz oldu.

Öte yandan milliyetçi çevrelerin önemli bir bölümü, ilk günden Erdoğan'ın liderliğine itiraz ederken sahada alanlarını genişlettiler. Neticede yakın bir döneme kadar milliyetçilik, Türkiye'de bir devlet ideolojisi iken gün geçtikçe bir Türk halk ideolojisine dönüştü. Dün devletin milliyetçiliğini halk, kendi arasında yumuşatırken son dönemde, halk arasındaki milliyetçilik, devletin ideolojisiyle yarışmaya başladı. Özellikle Batı illerinde neredeyse hangi hizmeti alırsanız alın, “Nerelisin?” sorusu manidar bir şekilde sorulmaya başlandı. Bu, henüz üzerinde yeterince durulmayan derin bir huzursuzluk oluşturmaktadır. Sadece Kürtler değil, Arap ve Çerkezler dahi milliyetçiliğin bu kadar yayılmasından huzursuzdurlar.

Buna karşı AK Parti, hiçbir zaman Kemalist kesimin desteğini alamadığı gibi, Erdoğan karşıtlığını özümsemiş milliyetçi kesimin desteğini de alamadı. Ne 2019 ne 2023 seçimlerinde milliyetçi kesimin ana yapısı, Erdoğan lehine oy kullandı. Hâlbuki AK Parti'nin milliyetçi söylemi, Kürt seçmeni gün geçtikçe ondan uzaklaştırdı.

AK Parti milliyetçiliğe yöneldikçe başta laik milliyetçi kesim olmak üzere, milliyetçi kesimler hem AK Parti'nin milliyetçilikteki samimiyetini sorguladı hem “Neden daha milliyetçi değilsin?” diyerek onu tokatladı. AK Parti o kesime yöneldikçe onlar, Erdoğan düşmanlığına ve CHP'ye sığındı. Bu doğrultuda AK Parti döneminde oluşan “isteklere talep verme ve ona karşı uzaklaşma paradoksu”, milliyetçilik üzerine çalışanlar için dehşet verici gözlemler sunmaktadır.

Türkiye'de milliyetçi görünümlü, büyük bir çıkar grubu vardır ve bu çıkar grubu adeta “milliyetçi doyumsuzluk” ile Milli Görüş partilerini geçmişten bu yana sıkıştırmakta, çoğu zaman dış güçlerle de işbirliğine giderek güç durumda bırakmaktadır.

PKK'nin Erdoğan karşıtı propagandası bir yana sıradan dindar Kürt de Erdoğan'ın İslâmî kimliği ile milliyetçi söylem arasında bir tutarsızlık bulmakta ve onu bizzat şahsına yönelik bir sorgulamaya itmektedir. AK Parti'nin bizzat milliyetçi söyleme yönelmemesi durumunda, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Büyük Birlik Partisi (BBP) ile birlikteliği Kürt seçmen tarafından daha az tepki konusu olurdu. Sonuçta AK Parti, milliyetçi kesimin oyunu kazanmadı ama Kürt seçmeni de aşama aşama kaybetti.

6. Kimlik Siyasetinin Tutarsızlığın Görülmesi

AK Parti, seçmenin karşısına hep dindar seçmeni tatmin eden bir söylemle çıktı. Oysa buna uygun bir kültür politikası geliştiremedi. AK Partili belediyeler ise henüz Millî Görüş

geleneğinden gelen ama Kemalist seçmenin desteğini kazanma, en azından onların tepkisine maruz kalmama eğilimini sürdürdü. Seçimlerden sonra belediye başkanları, bu ütopyik-hayalî kompleksle kendi seçmen kitlelerini ihmal ederken Kemalist semtlerde adeta mekik dokudu, kendi seçmenini azarlarken Kemalist şahsiyetlerin önünde adeta eğildi.

AK Parti'nin Millî Görüş geleneğinden devraldığı bu sorunlu yaklaşım, Kemalist laik kesimi, bir tür hizmet etmeye layık efendiler konumunda tutmakta, dindar yoksul kesimlerin "sınıf atlama" hevesiyle laik kesime özenmesine, onların içinde görünmek için heveslenmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda bazı başörtülü genç kızların CHP saflarında görünmesi, salt onların ailevi bağlarıyla ilgili değildir, aynı zamanda o genç kızların CHP'nin yanında görününce kendilerini "ayrıcalıklı" hissetmeleri ile de ilgilidir ve Millî Görüş kökenli yetkililerin, bu histe ne yazık ki payı az değildir.

15 Temmuz darbe girişiminden bu yana ise başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere bütün hükümet kurumlarında Kemalizm eğilimi veya Mustafa Kemalcilik yönelişi görülmektedir. AK Parti yetkilileri olur olmaz Mustafa Kemal adını saygıyla anarken eleştiri olarak bile değerlendirilmeyecek ifadeler, kişilerin Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun başlıklı 5816 Nolu Kanunla yargılanmasına yol açmaktadır. Turgut Özal, 163'ü kaldırarak dindar kesimlere soluk aldırılmıştı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan beklenen 5816'nın kaldırılması iken bu kanunun neredeyse 12 Eylül koşullarında işletilmesi seçmenin dikkatinden kaçmamaktadır.¹

Bu bağlamda AK Parti'nin kimlik siyaseti, bütün olarak kendisini destekleyen seçmeni huzursuz etti ve onu Erdoğan'a duyduğu hayranlık dışında hep "kerhen destekleme" noktasında bıraktı. Hakikatte Erdoğan'ın güçlü liderliği ile CHP zihniyeti karşıtlığı buluşmasa AK Parti, partiyi ayakta tutacak sabit bir seçmen kitlesini asla bulamazdı.

SONUÇLARIN CHP AÇISINDAN ARKA PLANI

1. Güçlü Kimlik Siyaseti

CHP, AK Parti'nin "muhafazakâr demokrat" söylemiyle kimlik siyasetinden uzaklaştığı bir siyasi ortamda Kemalizm'e, çağdaş/laik yaşam tarzına ve Aleviliğe dayalı güçlü bir kimlik siyasetine yöneldi. Bu kimlik siyaseti, öyle bir ideolojik cephe oluşturdu ki bu yapıların bulunduğu Çankaya, Bakırköy, Kadıköy gibi ilçelerle, İzmir gibi illerde belediye başkanlarını adeta 1950 öncesinde olduğu gibi seçmen belirlemedi, doğrudan CHP Genel Merkezi atadı.

---

¹ Dindar kesimin eleştirileri ile ilgili bkz. Ali Rıza Demircan, Cumhurbaşkanımız ve Ak Parti'ye Hatırlatmalar, <https://www.mirathaber.com/cumhurbaskanimiz-ve-ak-partiye-hatirlatmalar/> E. T. : 07. 04. 2024

CHP'nin söz konusu kentlerde ve neredeyse her kentin geçmişte devletin imkânlarıyla palazlanan memur emeklisi mirasçısı sakinlerinin çoğunlukta olduğu lüks sitelerde oluşturduğu "mahalle baskısı" seçmenin iradesini tamamen ipotek altına almaktadır. Söz konusu sitelerde farklı bir oy tercihinde bulunanlar, adeta geçmişte aşiretin geleneklerini ihlal edenlerin ya da Hristiyanlıkta çizgi dışına çıkanların cezasına çarptılmaktadır. İzmir örneğinde olduğu gibi semt hatta kimi zaman kent, kendisi için bir kimlik iddiasında bulunmakta ve bunu ihlal edeni şiddetli bir baskı altına alarak o kimlik yönünde oy kullanmaya mahkûm bırakmaktadır.

AK Parti seçmeni, hâlâ sorgulamasını sürdürüp değişime açık iken CHP seçmeni Bakırköy, Kadıköy, Beşiktaş gibi semtlerde neredeyse tamamen iradesini kitlemiş, gözü kapalı oy kullanmaktadır.

AK Parti, kimlikten kaçış ile birlikte 28 Şubat günlerinden bu yana, dindar kesimin hane halklarını yönlendirme gücünün kırılması gibi bir sorun yaşarken CHP seçmeni, "yaşam tarzı tercihi/çağdaş cephe/kent uzlaşısı" söylemiyle yoğun bir kimlik motivasyonuna sahiptir. Öyle ki CHP ile ilgili yolsuzluk iddiaları, CHP içi çatışmalar dahi, yoğun sosyal medya desteği altındaki bu motivasyonu etkilememektedir.²

2. Kılıçdaroğlu'nun Uçları Buluşturma Başarısı

Uçları buluşturabilmek, parçalı seçmen yapısında seçimleri kazanmanın en garantili yoludur. CHP, AK Parti'nin 2002'de iktidara gelmesinin ardından Kemalist seçmen-Alevi ve Rumeli seçmenine dayalı bir seçmen kitlesini peşinde sürüklemeyi başardı.

AK Parti'nin ilk yıllarında askeri müdahale ile iktidara gelme umudunda olsa da bu umudun gittikçe zayıflaması üzerine Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığında yeni bir siyaset anlayışına geçti.

CHP, Kemalist söylemi, "yaşam tarzı/çağdaş değerler" söylemine doğru başarı ile evirdi. Mısır'da Muhammed Mursi, Sudan'da General Ömer el-Beşir karşıtı bir cephe oluşturan bu söylem,³ muhtemel dış katkılarla CHP için de bir umut kaynağına döndü.

Bu söylem, güçlü bir propaganda diliyle aşırı Sol seçmen, liberal seçmen ve seküler yaşam tarzına sahip milliyetçi seçmeni aynı anda CHP çatısı altında buluşturdu. Bu ideolojik kimliğe dayalı blok, Kılıçdaroğlu'nun önderliğinde Alevi kitlelerin ve kadim CHP'li ailelerin

---

² Mahalle baskısının seçimler üzerindeki etkisi için bakınız, Abdulkadir Turan, "Çağdaş" Mahalle Baskısı ve Seçimler", <https://dogruhaber.com.tr/yazar/dr-abdulkadir-turan/20945-cagdas-mahalle-baskisi-ve-secimler/>
E. T. : 07. 04. 2024

³ Sudan Modeli için bkz. Abdulkadir Turan, Sudan, Türkiye ya da Başka Bir Yer, <https://dogruhaber.com.tr/yazar/dr-abdulkadir-turan/16105-sudan-turkiye-ya-da-baska-bir-yer/>
E. T. : 07. 04. 2024

önderliğinde Trakyalı seçmenin de katılımıyla coğrafi bir zemin ve o zeminin demografisinin uzandığı kentleri de bulup yüzde yirmileri buldu.

Bu yüzde yirmilik blok, Karadeniz seçmeni ve Kürt seçmenin desteğini almayınca pek çok belediyeyi kazansa da iktidar olmak için yeterli değildi. Kılıçdaroğlu, bu engeli aşmak için Ak Parti'nin küskünlerine kapılarını açtı, ardından Saadet Partisi (SP) ile ittifak yoluna gitti. Özellikle SP ile ittifak, “Ölsem de CHP'ye oy vermem!” diyen bir kısım dindar seçmenin CHP ile ilgili bariyerini kırdı.

CHP, Kemalist duruşu ve yaşam tarzı siyasetini sıkıca sürdürürken SP ve ona mücavir bir kısım seçmenin desteğini almakla, uçları buluşturmakta tarihi bir sürece girdi.

Kılıçdaroğlu, Erdoğan karşıtlığının kendisine sağladığı bu imkânı, 2019'da İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) seçimlerinde başarılı bir siyasi taktikle destekledi. AK Parti'ye neredeyse tamamen hâkim olan Karadeniz kökenliler arasında çıkar çatışmaları söz konusuydu ve bu, AK Parti içinde bazı çekişmelere yol açıyordu. Bununla birlikte İstanbul'a hâkim Karadeniz yapısı, İBB'yi kaybetmek de istemiyordu.

Kılıçdaroğlu, sahayı doğru okuyarak Alevi seçmenle, Trakya seçmenini küstürmeden Karadeniz kökenli Ekrem İmamoğlu'nu aday gösterdi. Ona karşı AK Parti, Karadeniz kökenli olmayan Binali Yıldırım'ı aday gösterince partideki Karadenizli çekişmesi, Binali Yıldırım aleyhine Karadeniz dayanışmasına evrildi. Böylece CHP, İstanbul seçimlerini kazanarak geleceğin iktidarı olabileceğine dair bir umut oluşturmayı başardı.⁴

Kılıçdaroğlu, 2023 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilleri Seçimlerinde daha büyük bir başarı ile HDP'nin desteğiyle MHP'den ayrılma İyi Parti hatta seçimin ikinci turunda ırkçı Zafer Partisi ile PKK'nin siyasal zemindeki karşılığı olan HDP'yi aynı potada buluşturdu. Onların yanına Gelecek Partisi, Deva Partisi gibi partileri eklerken Solun en uç partilerinin desteğini de kaybetmedi. Böylece “Din sömürü aracıdır!” diyen Komünist ile “Dinsiz bir hayat karanlıktır!” diyen sofi Saadetli, “Kahrolsun kapitalizm!” diyen sosyalist ile “Erdoğan, liberal ekonomiden koptuğu için kaybetti!” diyen Ali Babacan, “Aposuz hayat bir hiçtir!” diyen HDP'li ile “Apo'yu boşuna besliyorsunuz!” diyen Ümit Özdağ aynı potada buluştu.

General Ömer el-Beşir'i deviren muhalefeti birebir andıran bu yapı yüzde ellinin eşliğine ulaştı. Erdoğan, bu birbirine tahammül eden yapı karşısında seçimi ancak ikinci turda kazanabildi.

---

⁴ CHP bu açılımında tamamen HDP'nin Kürt seçmenle ilgili siyasetini takip etmiştir. Bunun için bkz. Abdulkadir Turan, CHP'ye HDP modeli derken <https://dogruhaber.com.tr/yazar/dr-abdulkadir-turan/10825-chpye-hdp-modeli-derken/> E. T. : 07. 04. 2024

3. Özerk Yönetim

Kılıçdaroğlu'ndan sonraki CHP, Kılıçdaroğlu'nun Erdoğan karşıtlığı ile motive olan uçların buluşturulması siyasetini sürdürürken belki bugüne kadar Türkiye siyasetinde hiç görülmemiş bir şekilde parti anlayışında âdem-i merkezîyetçilik olarak ifade edilebilecek bölgesel özerklik anlayışına geçti. CHP, her adaya bulunduğu bölgenin seçmen yapısına göre bir söylem geliştirme olanağı verdi.

Sistemin esası, her bölgenin yapısına uygun CHP'li adayların gösterilmesi; adayların aralarındaki farka tahammül etmeleri hatta bu farkı bölgesel kazanımlara dönüştürmelerine dayanmaktadır.

Öyle ki Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı MHP kökenli iken Datça'nın eski Belediye Başkanı MHP'lilere karşı nefret söyleminde bulunabilmekte ve bu, parti içinde bir bölünme bir yana, bir tartışmaya dahi yol açmamaktadır. Dahası CHP'nin Afyon adayı tamamen ırkçı bir söylemle Afyonluların oylarını toplarken İstanbul İBB adayı onu eleştirerek Kürt seçmenin desteğini almaya çalıştı. Bolu adayını eleştiren sosyalist adaylar, seçmenleri nezdinde takdir topladı.

Bu, belediye seçimlerini kazanmak için başvurulabilecek en etkili siyaset tarzıdır.

4. Belediyeleri Yönetim Tarzı

CHP'nin bazı belediyeleri sabit olarak elinde tutması sadece kimlik siyaseti ile de izah edilemez. Bunun bir yanı Erdoğan'ın belediyeleri bütçeden yararlandırma siyasetine de dayanıyor.

Belediyelerden devlet hazinesinden yararlanma esasları kanunla belirlenmiştir. Her belediye, kanun doğrultusunda nüfusu oranında hazineden payını alır. Ama daha önceki Türkiye hükümetleri, muhalefet partilerinin payını düzenli ödemezler. Böylece belediyenin muhalefette olması, hizmetlerinin olumsuz etkilenmesine yol açardı. Bu da seçmenin yerel seçimlerde iktidar partisinden yana bir tercihe sevk ederdi.

Hâlbuki Erdoğan, İBB Başkanı iken bundan dolayı yaşadığı sıkıntılarla da ilişkili olarak bütçeden yararlanma konusunda belediyeler arasında fark gözetmeye son verdi. Bu, genellikle zengin belediyelere hükmeden CHP'li başkanlara büyük bir avantaj sağladı.

Diğer yandan CHP'li belediyeler hiçbir zaman AK Parti belediyeleri gibi büyük yatırımlara yönelmedi, büyük propagandayı büyük yatırıma hep tercih etti. Bunun için merkezi bütçeden garanti olarak aldığı parayı zengin belediyesinin imkânları ile buluşturup ortaya çıkan parasal imkânı çıkar gruplarını tatmin için kullandı. Böylece CHP'li belediyeler, kimlik siyasetinin ürünü sabit bir seçmenin yanında çıkar grupları koalisyonu gibi bir yapıya

da büründü. Hemşehri dernekleri, mahalle temsilcileri ve farklı STK'lar üzerinden yürütülen bu siyaset, bir çıkar birliği buluşması olarak gayet yolunda işlemektedir.

SONUÇLARIN MİLLİYETÇİ PARTİLER AÇISINDAN ARKA PLANI

Türkiye'de milliyetçilik, 12 Eylül'den önce Komünizm karşıtlığı üzerinden kök saldı, 12 Eylül'den sonra da PKK karşıtlığı üzerinden toparlandı. Oysa 2023 ve 2024 seçimlerinde milliyetçilerin bir kısmı PKK'nin işaret ettiği ve Komünistlerin yer aldığı cephe için oy kullandı.

31 Mart yerel seçimlerin neticesi ve milliyetçilikle ilişkili bu paradoks, öyle dehşet verici ki yıllardır "vatanseverlik" namına milliyetçilikten medet umanlar, hâlâ sersemliklerini nasıl atlatacaklarını bilemiyorlar.

Türkiye'de "vatanseverlik" ile "milliyetçilik" arasında hep paralellik kurulmuştur. Oysa milliyetçilerin bir kısmı vatansever iken milliyetçilik çıkar gruplarını ve dış güçlerin istihbarat ağlarını kamufle etmekte en ucuz eğilimdir de denebilir.

Hakikatte milliyetçi söylemi dillendiren pek çok yapı, bir çıkar baronu çevresidir ya da dış güçlerle doğrudan ilişkiler geliştirmiştir.

Milliyetçilikle ilgili önyargısız analizler yapamamak, Türkiye siyasetinin çıkmazlarından biridir. Milliyetçilik tahlilini doğru yapmadan siyasi analiz yapanlar hep yanılmışlardır.

Milliyetçilik, İslam âlemini ümmetten koparma bağlamında ayrıştırıcı, sonra bizzat İslam'dan uzaklaştırıcı bir eğilim olarak getirildi ve hep sekülerlik/laiklik yönünde işledi. Milliyetçilikle arasına biraz olsun mesafe koymayan nihayetinde kendisini seküler/laik tarafta buldu.

Geçmişte Türkiye'de milliyetçilik, Batı Anadolu'da genellikle seküler/laik yapının içinde kalırken Doğu Anadolu'da İslam referansı ile siyaset yapan partilerin alanını daraltma yönünde işledi. Dolayısıyla iki tarafta da sekülerleştirici/laikleştirici bir işlev gördü. Doğu Anadolu tarzı ki Arvasi tarzı denebilir, milliyetçilik esasen tarikatların etkisiyle yumuşamadığında hep dindar ailelerden seküler/laik evrene insan taşıdı.

15 Temmuz'dan sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) desteğini alması, tarihi bir gelişmeydi. Zira Mısır'da İhvan-ı Müslimin bunu başaramadığı için devlette zayıf kalmış ve laik yapıya yenilmişti. Lâkin darbe girişiminin başarısızlığa uğramasından sonra, MHP'nin Erdoğan'ı desteklemekten öte, ona milliyetçiliği hatta yumuşatılmış bir Kemalizm'i dayattığına dair bir yargı oluştu. Özellikle güvenlik soruşturmasında farklı yapılardan dindar gençlerin 28 Şubat benzeri bir eğilimle dışlanması

da bu dayatmayla ilişkilendirildi. Bu durum, Erdoğan'dan yana sahada hep güçlü bir motivasyon sağlayan gençliğin bir kısmını küstürürken AK Parti'nin beklentisi bundan doğan boşluğun milliyetçi kesim tarafından doldurulması, böylece sürecin işlenmesinin sağlanmasıydı.

Bu süreçte, bugüne kadar hiç görülmemiş bir derinlikte vatanseverlik ile milliyetçilik arasında doğrudan bir ilişki kuruldu ve milliyetçilik açıkça günün en kârlı eğilimi düzeyine çıkarıldı. Milliyetçiliğe yapılan bu yatırım, 31 Mart'ta büyük bir hayal kırıklığı oluşturdu.

MHP; 2023 ve 2024 seçimlerinde CHP'den değil, AK Parti'den oy aldı. Hatta bu seçimde Büyük Birlik Partisi (BBP) de AK Parti'den oy aldı. MHP'den uzaklaşan Zafer Partisi (ZP), seküler/laik cephenin en uç ve en yıpratıcı mümessili oldu. İyi Parti (İYİP) ise DEM'in içinde yer aldığı, cephenin lehine eridi. İYİP seçmeni, PKK'nin işaret ettiği cepheye oy vermekte beis görmedi.

SONUÇLARIN YENİDEN REFAH PARTİSİ (YRP) AÇISINDAN ARKA PLANI

SP'den kopan YRP, 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Cumhur İttifakı'na kabul edilmenin ötesinde, AK Parti'yi destekleyen bazı tarikat ve yapıların AK Parti'nin Batı değerlerinden yana ödün vermesini cezalandırmak ve SP'yi eritmek için desteklemesiyle taban buldu.

Parti, Erbakan ailesinin oluşturduğu çekirdek ve Erbakan adının oluşturduğu motivasyonla seçimden sonra büyük bir özgüvenle hareket etti ve aday gösterilmeyen "siyasetçi" sınıfından AK Parti küskünlerini partiye kabul etti. Buna Gazze'deki soykırımdan dolayı tepkili olan bir kısım AK Parti seçmeni de eklendi. Bu sayede oy oranını %6,19'a çıkararak %7 barajına epey yaklaştırdı.

SONUÇLARIN SAADET, GELECEK VE DEVA PARTİSİ AÇISINDAN ARKA PLANI

Her üç parti de 2023 seçimlerinde CHP'den elde ettikleri avantajla Meclis'te kayda değer bir temsile sahip olmalarına rağmen 31 Mart yerel seçimlerinde varlık göstermedi. Seçmen, ayrılığı ve CHP ile iş birliğini çok sert bir şekilde cezalandırdı.

SONUÇLARIN SOSYALİST DEM AÇISINDAN ARKA PLANI

PKK'nin siyasal kanadı; HDP'nin kapatılması ihtimaline karşı önce Yeşil Sol Parti'de (YSP) buluştu. Ardından YSP isim değişikliğine giderek Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM) adıyla seçime girdi.

DEM, 31 Mart yerel seçimlerinde özerk/bölgesel bir seçim siyaseti izledi. Kürt nüfusun yoğunluklu olduğu illerde kendi başına seçime girerken Batı Anadolu'da CHP ile kısmi, doğrudan veya dolaylı olmak üzere üç tür ittifak yoluna girdi. Dolayısıyla CHP ile sadece seçim ortaklığı yapmadı, aynı zamanda CHP'nin seçimleri kazanmak için politika üretme yöntemini de paylaştı.

Bu yapı, Diyarbakır, Van ve Mardin Büyükşehir belediyelerinin yanında pek çok il ve ilçede belediyeler kazanmasına rağmen bu seçimde tarihi bir oy düşüklüğü yaşadı. Daha önce %10 barajını aşabilen ve zaman zaman %15'lere yaklaştığı öne sürülen yapı, bu seçimde %5,7 oy oranıyla, %7 barajının dahi altında kaldı. Leyla Zana'nın son anda sahaya inmesi söz konusu olmasaydı DEM, yine belediyeleri olsa da bu oy oranında dahi kalmayacağı muhakkak gibiydi. Zana'nın bir kadın olarak etkili Kürtçü söylemi, DEM'le arasına mesafe koyan pek çok seçmeni DEM'e oy vermeye yönlendirdi.

Uç bir ulusalcı Sol yapı olarak varlık bulan PKK'nin o noktayı aşarak gittikçe Alevi kliğin yönetimine geçmesi, Kürt seçmenle DEM'in temsil ettiği siyasi çizgi arasına gittikçe mesafe koyuyor. PKK'nin Alevi kliği (Batı'nın da yönlendirmesiyle), laik/seküler ideolojik cepheyi, dolayısıyla CHP'yi sorgusuz sualsiz destekleme eğilimindedir. Kürt seçmen ise hâlâ CHP'ye mesafeli duruşunu koruyor.

DEM'in temsil ettiği yapı, çok yönlü olarak Kürt seçmenin zihninde kötü izlenimler oluşturuyor ve bu izlenim sadece CHP'nin geçmişiyle ilgili değildir. DEM içindeki bazı siyasetçilerin CHP geçmişiyle ilgilidir. Zorba ve sömürücü ağalık geçmişi bulunan pek çok isim, aile olarak geçmişte CHP içinde siyaset yaparken sonradan PKK'nin siyasal kanadına yöneldi. Seçmen, bu bağın farkında ve CHP ile her tür ittifaktan huzursuz oluyor. Bunun için 2023'te olduğu gibi, 2024'te de önemli bir kesim sandığa gitmedi.

DEM, sosyalist bir yapı ve DEM'le Kürt halkı arasında açıkça bir doku uyumsuzluğu var. DEM'e oy veren seçmenlerin önemli bir kısmı tutumunu, "zorunluluk" ve alternatifsizlik ile açıklıyor. Burada cevaplanması beklenen soru, DEM'in buna rağmen hâlâ nasıl güçlü bir aktör olarak sahada yer alabildiğidir.

DEM'in başarısının kökünde her şeyden önce, 27 Mayıs 1960 Darbesinden sonra, ulusal sistemin uluslararası sistemin de talepleri doğrultusunda Solu, Kürtlerin temsilcisi konumuna çıkarma projeleri var. Bu proje, altmış yılı aşkındır, büyük bir titizlikle

işlemektedir. Bu doğrultuda Kürt Sağı, darbeden hemen sonra imha edilirken “Kürt Solu” denen, Kürtler arasında örgütlenen ulusalcı sosyalist sol örgütlenme ve temsil imkânı tanındı.

Dönemin İşçi Partisi ve CHP’si de o yönde yönlendirildi. Henüz 12 Eylül öncesinde Milli Selamet Partisi (MSP), Milliyetçi Cephe içinde yer alırken CHP, neredeyse Kürtlerin partisi gibi boy gösterdi. 12 Eylül Darbesinden sonra Diyarbakır E Tipi Cezaevi bir tür Solcu yetiştirme kampı olarak işletildi. Ardından 12 Eylül’den önce kurulmuşsa da darbeden sonra dağa çıkan PKK, sistem eliyle mağdur edilen Kürtlerin sığınacağı bir yapı gibi sahaya sürüldü. PKK’nin kırk yılı aşan silahlı faaliyetleri, onun etrafında bir siyasi yapı oluşturdu. Bu yapı her zayıfladığında sistemin herhangi bir yanı tarafından tekrar palazlandırıldı.

Şunu kabul etmek gerekir ki uluslararası güçlerin yanında Türkiye’nin içinde de hatta bizzat milliyetçilik iddiasındaki kimi odaklar da Kürtlerin PKK etrafında oluşan siyasi yapı tarafından temsilinden memnuniyet duymaktadır ve bu memnuniyet, şuurla veya şuursuzlukta, Kürtleri PKK’ye mahkûm etmeyi, Kürtlere yönelik çok farklı bir ırkçı cezalandırma yöntemi olarak görmekten kaynaklanmaktadır.

Geçmişte PKK’nin siyasi kanadının sadece Sol ve liberal basın değil, milliyetçi muhafazakâr/İslamcı basın tarafından da “Kürt siyasi hareketi” diye nitelendirilmesi, Kürt seçmeni o yapıya doğru zoraki itti. Her dönem sahada karşılık bulan milliyetçilik de bu yapının damarlarına kan taşımaktadır.

DEM’in ideolojisi ile Kürt seçmenin yapısı arasında tam bir zıtlık söz konusu iken Kürt seçmenin bir kısmı, kendisini Kürt görmekle “Destekliyorum ama diğer fikirlerini paylaşmıyorum!” diyerek DEM’in temsil ettiği yapıya oy vermek zorunda hissediyor.

Kürt insanı, korku ve çıkara göre tutum belirlediğinin anlaşılmasından utanç duyar. Bu utancın ruhsal yükünden kurtulmak için tercih ettiği tarafa sahte bir hayranlık duymak, alternatif tercihleri aşırı kötülemek gibi yollara başvurur.

Buna, tutum değiştirmenin Kürtçede “düşme/alçalma” olarak ifade edilmesi eklendiğinde ortaya oldukça karmaşık bir seçmen tarafgirliği ve tutum istikrarı çıkmaktadır. Bu tutkunluktan öte, bir tür tutukluluk hâlidir. Çoğu zaman seçmeni ikna etmek, mahkûmu firar etmeye ikna etmek gibidir. Bunun için geçmişte bölgede oluşan ağa-CHP, ağa-Adalet Partisi, ağa-ANAP, ağalaşmış şeyh-ANAP tarafgirliğini kırmak hiç kolay olmamıştır. Bugün oluşan yapıyı kırmak ise ancak seçmene yaptığı tercihin utanç verici olduğunu kavratmak ve ona güçlü bir kurtuluş umudu vermekle mümkündür.

PKK, kitlelere açılırken klasik Sol örgütlenmeyi aştı. “Gelenekselden yararlanarak geleneği yıkma” yöntemiyle kitlelere açıldı. Aşiret ve aile büyüklerini korkuyla ve diğer ikna yollarıyla kendi çizgisine yanaştırdı.

PKK'nin "gelenekselden yararlanarak geleneği yıkma" taktiği, HDP/DEM seçmen kitlesine geleneksel bir yapı sağladı. Geçmişin geleneksel aşiret-aile tutumu içindeki seçmen tercihleri, Sol bir söyleme sahip parti tercihine uyarlandı.

Bu uyarlama, HDP/DEM çizgisine parti siyasetinin sorgulanmaması lüksü kazandırdı. Farklı oy iradesini, aşiret-aile üzerinden kontrol etme, bastırma, farklı iradeyi aşiret ve aileye ihanetle özdeşleştirme, farklı tercih için aşiret-aile üzerinden bedel ödettirme imkânı verdi.

Bu sistem, bir bütün olarak HDP/DEM yapısını, aşiret-aile seçmeni niteliğinde, neredeyse iradesi sabit/ipotek altına alınmış bir seçmen kitlesine kavuşturdu.

Şehirlileşme ve aile bağlarının çözülmesi, HDP/DEM'in seçmen kitlesinde çözümler oluşturdu. Özellikle şehir zemininde kayda değer değişimler başladı. Lâkin Rojava (Kuzey Suriye) gelişmeleri ve Türkiye'de siyasetin milliyetçileşmesi, HDP/DEM seçmenini yeniden topladı.

SONUÇLARIN HÜR DAVA PARTİSİ (HÜDA PAR) AÇISINDAN ARKA PLANI

HÜDA PAR, 19 Aralık 2012'de kurulduysa da seçim tecrübesini henüz oluşturma aşamasındadır. HÜDA PAR'ın bütün Türkiye siyasetinin ihtiyaç duyduğu güçlü bir medeniyet yaklaşımı, dünya görüşü ve bunu siyasi zemine taşıyabilecek dinamik kadroları vardır.

HÜDA PAR'ın önünde bugüne kadar Türkiye siyasetinde hiçbir yapının önünde bulunmayan bariyerler vardır. HÜDA PAR, bu bariyerleri kısmi olarak aştı ancak onların büyük kısmı hâlâ yerinde durmaktadır. HÜDA PAR'ın kadroları bu bariyerleri aşabilecek dinamizme sahiptir.

HÜDA PAR, dört büyük şehir belediyesi (İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa) dışındaki seçim bölgelerinde seçimlere katıldı ve kısıtlı imkânlarla sesini duyurdu, dile getirdiği görüşlerin berraklığı ve adaylarının samimiyetiyle büyük ilgi gördü. Bu ilginin kitlelerde karşılık bulması için yer yer bir siyaset dili de yakalandı.

Bununla birlikte HÜDA PAR, seçim boyunca somut projeler üzerinde durdu. Somut projelerin karşılık bulması ise toplumun kazanmayla ilgili umuduyla doğrudan ilişkilidir. Toplum, kazanma umudunu görmediği partilerin projelerine genellikle ilgisiz kalır.

Türkiye'de siyasetin bir yanını da bir tür "dindarlık yarışı" oluşturdu. Türkiye siyasetinin ihtiyaç duyduğu samimiyeti sorgulanmaya açık bu dindarlık yarışı değil, İslâmî siyasettir. HÜDA PAR, İslâmî siyasetin güçlü bir temsilcisi olarak sahada belirirken kendi çizgisini "dindarlık yarışı"nın ötesinde ifade edecek söylemi yakalama sürecindedir.

SONUÇ

AK Parti, siyasi bir tıkanma yaşamakta; siyasi söylemini gözden geçirmek yerine devlet için yaptığı hizmetlerin millet tarafından takdir edilmesini talep üzerinden bir yol izlemektedir.

Anlaşıldığı kadarıyla parti yönetimi, devlet için yapılan hizmetlerin millete yük getirdiği ve tarih boyunca bu hizmetlerin gerçekleştirenlerin bedel ödemek durumunda bırakıldığı gerçeğinin farkında değildir.

Devlet için yapılan hizmetler, hizmetlerin gerçekleştiği dönemde eleştiriye, sonraki dönemlerde ise takdire konu olur. Parti yönetimi bu gerçeği göz ardı ederek hareket etti.

AK Parti, icraatları ile sadece bir fiziki kalkınma partisi imajı ile yüz yüzedir. Özellikle dar gelirliilerin paralı karayolları ve köprülerden istifade etmemesi söz konusu kesim için ayrıca bir öfke konusudur. Parti yönetiminin bunu dikkate almadan çeyrek yüzyılı dahi bulmayan bir süreye bu kadar eser sığdırması, bir strateji hatası olarak kabul edilmelidir.

AK Parti için tamamen telafisi bundan sonra güç görünen bu hatanın etkilerinden uzaklaşmasının yegâne yolu, devlet icraatlarında yaygınlaşan yolsuzluk, haksızlık iddialarını bertaraf edecek önlemler alması ve çevreyi küstürmeyen güçlü bir kimlik siyasetine yönelmesidir.

Çevreye açılmayı engelleyen bir kimlik siyaseti, marjinal bırakır. Kimliği ihmal eden bir siyaset ise savrulmalara yol açar. AK Parti, bir savrulma yaşamakta ancak kimlik siyasetine dönerken marjinal eleştirilerin tahribinden kendisini korumak durumundadır.

AK Parti bunu başarabilir mi, meçhul! Ne yazık ki AK Parti, yeni bir lider yetiştirmediği gibi, yeni liderleri yetiştirecek yeni bir toplum da inşa edemedi. Çünkü tutarlı bir eğitim ve kültür politikasından hep yoksun kaldı.

AK Parti'yi gittikçe seçmeden izole eden ve kontrol altına alınamayan bir sosyal medya ağı vardır. Toplumu bir tür "sıkıyönetim" zihniyetine götüren bu sosyal medya ağı, neredeyse AK Parti'yi DSP'lileştirme, Bülent Ecevit'in Demokratik Sol Partisi'nin yaşadığı akıbete sürüklemeye ant içmiş gibidir. Zira bu ağlar, hiçbir renkliliğe tahammül edemiyorlar. Her muhalif sesi, bir tür askeri nizam içinde bastırarak siyasi bereketin önüne geçiyorlar.

CHP ise kimlik siyasetini terk etmeden çevreye açıldı. CHP'nin çekirdek yapısı, Erdoğan karşıtlığı ve iktidar olma hırsıyla parti genel merkezini çevreye açılmada tolare etti. Böylece CHP, tarihinde görülmedik bir şekilde, uçları buluşturma ve bölgesel politikalar geliştirme olanağı buldu. Bunu başaranlar, uygun zemini bulduklarında hedeflerine ulaşırlar.

Türkiye’de seçimlerin kazanılmasında önemli bir unsur olan Kürt seçmenin büyük bir kısmı sosyolojik olarak ayrılıktan değil, bütünlükten yana oy kullanır. AK Parti’nin kendisini yalıtması ve tek renkleştirmesi, buna karşı CHP’nin çevreye açılımı sürdürmesi durumunda bir kısım Kürt seçmen PKK’nin etkisinden farklı olarak da CHP’ye yönelecektir. Böylece CHP’nin yıllardır eksik kalan kanadı tamamlanacak ve CHP, daha büyük bir siyasi aktör hâline gelecektir.

CHP’nin Muhammed Mursi’ye karşı Mısır ve General Ömer el-Beşir’e karşı Sudan muhalefeti ile aynı yöntemlerle gerçekleştirdiği bu açılımın sürmesi Türkiye siyasetinin geleceğini etkileyecektir.

AK Parti’nin tutumunda ısrar etmesi, CHP’nin ise açılımını sürdürmesi durumunda Türkiye, 2028’den sonra bugünkü Mısır tarzı bir yönetime sürüklenecektir.

Milliyetçi yapıda ZP, marjinal kalmaya devam edecektir. Ama özellikle Rumeli kökenli Türklerden oy alan İYİP’in geleceği belirsiz ama güçlü ve genç bir liderlik oluşturması durumunda seslenebileceği bir seçmen zemini vardır. MHP’nin de AK Parti açısından avantajlı bir müttefike dönüşmesi ancak etkili ve genç bir liderliğe kavuşmasıyla mümkündür. YRP’nin bundan sonra büyümesi ancak AK Parti küskünleri partisi olmaktan ve AK Parti’yi taklit kompleksinden kurtulmasına bağlıdır. Zira YRP’de AK Parti’yi kuran çekirdek kadro yoktur. O yöndeki bir taklit YRP’yi anlamsızlaştıracaktır. YRP, birleştirici bir dil kullanır da bu hususta parti içi muhalefet ile baş edebilirse Kürt seçmenin de ilgisini çekecektir.

DEM’in temsil ettiği yapı, Kürt halkının özüne yabancıdır. Kürt halkı ile DEM’in sosyalist ve yeşil sol ideolojisi ile hiçbir yakınlığı yoktur. Buna rağmen DEM’in Kürt seçmen desteğini alması anormal bir durumdur.

Kürtlerin sorun ve taleplerini dillendirecek; o sorunların giderilmesi ve taleplerin karşılanması için özveriyle mücadele edecek geniş yelpazeli bir Kürt Sağı hareketi oluşmadığı sürece DEM’in temsil ettiği yapı, Kürt seçmen üzerindeki etkisini devam ettirecektir.

Uzun bir aradan sonra ilk kez Kürt statik seçmen kitlesinde bir irade uyanışı izlenmektedir. Geleneksel yapılar, değişime açık yapıların, genç ve kadın unsurların farklı tercihlerini önce bastırır ama süreç içinde uzlaşmayı seçerek ona tabi olur.

Mevcut koşullarda bu seçmen kitlesinin çözülmesini sağlayacak yegâne yapı, HÜDA PAR’ın bölge hassasiyetlerini ve Kürt seçmenin taleplerini gözetken söylemidir. Bu söylem, seçmen kitlelerinin iradesi uyanan genç ve kadın yapısını etkilemeye başlamıştır. Bu söylemin, Kürt Sağı önderliği şeklinde yelpazesini genişletmesi bütün dengeleri değiştirecektir.